

UDK: 27-42
618.177:17
Stručni rad
Primljeno: lipanj 2017.

Ante KOMADINA
Zagrebačka 5A, BH – 88000 Mostar
caritas-mostar@tel.net.ba

MORALNO VREDNOVANJE TEHNIKÂ POT/POMOGNUTOG ZAČEĆA

Sažetak

U uvodnom dijelu razmišljamo o daru ljubavi i života što ga je Bog Stvoritelj povjerio čovjeku. Svrha bračne ljubavi je duhovno jedinstvo srca i duše te tjelesno sjedinjenje supružnika koje je po svojoj naravi usmjereno rađanju.

Statistike potvrđuju kako je više od 10 % brakova neplodno. Uzroci bračne neplodnosti su mnogovrsni. U slučaju neizlječive neplodnosti sve je više parova koji uz pomoć različitih metoda umjetnog osjemenjivanja ili izvantjelesnog začeća nastoje ostvariti svoje roditeljstvo.

Medicinsko rješenje bračne neplodnosti uz pomoć tehnika izvantjelesnog homolognog te poglavito heterolognog umjetnog začeća predstavlja u moralnom smislu vrlo složene i dvojbene postupke. Bez obzira na plemenitost cilja koji se želi postići raznim tehnikama umjetnog začeća, činjenica je da one narušavaju jedinstvo braka, protive se dostojanstvu ljudske osobe i pravu svakog čovjeka da bude začet iz uzajamnog osobnog i tjelesnog darivanja svojih roditelja.

Na kraju donosimo neke statističke podatke o trudnoćama koje su ostvarene izvantjelesnim začećem, a završile su porođajem od 2011. do 2015. u Klinici za ginekologiju i porodništvo Sveučilišne kliničke bolnice u Mostaru.

Ključne riječi: *dar života, bračna neplodnost, umjetno osjemenjivanje, začeće in vitro.*

1. Uvod

Naputak o poštivanju ljudskoga života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, *Donum vitae*, što ga je 1987. objavio Zbor za nauk vjere, započinje riječima: „Dar života što ga je Bog Stvoritelj i Otac povjerio čovjeku, od njega zahtijeva da bude svjestan njegove

neprocjenjive vrijednosti i da za nj preuzme odgovornost.“¹

Najveći dar koji smo primili od Boga Stvoritelja jest dar ljubavi. Ljubav prvenstveno osposobljava za privrženost Bogu, ali i za međusobnu ljubav te za onu posebnu ljubav kojom se obostrano upotpunjuju i obogaćuju muž i žena u braku. Bračna ljubav po svojoj specifičnoj svrsi vodi supružnike prema sve dubljoj međusobnoj spoznaji i tjelesnom sjedinjenju. Ona ih osposobljava također za najveće moguće međusobno darivanje u ljubavi po kojem oni postaju suradnici Božji u davanju života novoj ljudskoj osobi. Kroz čin posvemašnjeg predanja jedno drugome supružnici preko sebe samih daruju stvarno biće – dijete – „živi odraz svoje ljubavi, trajni znak bračnog jedinstva te živu i nerazrješivu sintezu svoga bića kao oca i majke“². Svaki novi ljudski život je prvenstveno dar Stvoriteljeve, ali i sustvarateljske ljubavi roditelja.

Svjedoci smo sve većeg napretka bioloških i medicinskih znanosti, što polučuje sve bolje rezultate u liječenju raznih bolesti i produljenju ljudskoga života. I dok na jednoj strani nove spoznaje i uspjesi čovjeka čine sve uspješnijim terapeutom, na drugoj ga strani čine sve odvažnijim i znatiželjnijim budeći u njemu želju da što dublje pronikne u tajnu ljudskoga života, od njegova početka pa sve do svršetka. Međutim, ta čovjekova iskonska čežnja da razotkrije tajnu života može također polučiti i negativne posljedice. Znanost je toliko uznapredovala da je danas čovjeku moguće utjecati na sam trenutak početka ljudskoga života i rađanja, ali ne samo s nakanom da se pomogne nego i da se tim procesom nastanka ljudskoga života i rađanja svojevolumeno upravlja i njime gotovo posve ovlada. Ove tehnike, dakle, omogućuju čovjeku da sudbinu svojega života „uzme u svoje ruke“, ali ga također izlažu napasti da prekorači granicu svoje ograničenosti i da u oholosti svojega uma i srca htjedne zagospodariti prirodnim procesima koje je Stvoritelj stvorio.

Jedno od temeljnih načela bioetike glasi: sve ono što je tehnički moguće, ne znači da je etički korektno i ćudoredno dopustivo.³ Mnoga znanstvena dostignuća šire obzorja, a tehnička pružaju nove mogućnosti u službi čovjeku. No, u njima se kriju i velike opasnosti i

1 ZBOR ZA NAUK VJERE, *Donum vitae - Dar života. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja. Odgovori na neka aktualna pitanja* (22. II. 1987.), (Zagreb: KS, ²1997.), br. 1., (dalje: DV).

2 IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio - Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. XI. 1981.), (Zagreb: KS, ²1997.), br. 14., (dalje: FC).

3 Usp.: Ramón LUCAS LUCAS, *Bioetika za svakoga* (Split: Verbum, 2007.), 27.

zato je nužno znati razlučiti što je moralno prihvatljivo, istinoljubivo i u službi civilizacije ljubavi i života. Znanost i tehnika su čovjekova dragocjena pomagala, ako promiču čovjekov cjelovit razvoj i ako služe općem dobru.⁴ Čovjek je onaj koji znanost i tehniku razvija i on im određuje svrhu, a na temelju svojih čudorednih načela određuje im granice. Zato znanost i tehnika po svojem unutarnjem smislu zahtijevaju poštovanje temeljnih načela čudoređa, trebaju biti u službi čovjeka, trebaju poštovati neotuđiva prava ljudske osobe i promicati dobrobit svakog čovjeka u skladu s voljom Božjom.⁵

Postati roditelj, roditi dijete, Božji je neprocjenjivi dar i velika odgovornost. Međutim, i onda kada je rađanje nemoguće, bračni život supružnika ne gubi na svojoj vrijednosti. Očinstvo i majčinstvo je duboko ukorijenjeno u supružničku ljubav i posve je naravna i opravdana želja supružnika da rode dijete. Ta čežnja za vlastitim djetetom može biti još izrazitija kod bračnog para koji je pogođen neplodnošću za koju se predmnijeva da je neizlječiva.

„Ipak, brak ne daje bračnim drugovima pravo imati dijete, nego samo pravo obavljati one prirodne čine koji su po sebi usmjereni rađanju. Pravo na dijete, u strogom smislu, bilo bi suprotno dostojanstvu i naravi braka. Dijete nije nešto što se duguje i ne može se promatrati kao predmet vlasništva: radije je dar, 'najdragocjeniji' i najnezaslужniji dar braka i živo svjedočanstvo uzajamnog darivanja njegovih roditelja.“⁶

Bez obzira na uzroke i prognoze bračna neplodnost predstavlja veliku kušnju za supružnike. Mnogi znanstvenici vrlo predano rade istražujući uzroke neplodnosti kako bi ih se moglo ukloniti. Znanstvenici su uz pomno čuvanje dostojanstva ljudskoga rađanja već postigli značajan napredak u liječenju neplodnosti. Zato ih treba u njihovu znanstvenom istraživanju podržati i ohrabriti kako bi neplodni brakovi mogli imati djecu uz dužno poštovanje svojeg osobnog dostojanstva kao i dostojanstva budućeg djeteta.

Bračna neplodnost je također nezaobilazna pastoralna tema. Činjenica je da se znatan broj parova među vjernicima, koji ne uspijevaju postati roditelji, nakon konzultacija s medicinskim stručnjakom, obrati za savjet svećeniku. Svećenici u pastoralu ne samo da nisu

---

⁴ Usp.: DV, br. 1.

⁵ Usp.: KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas personae - Dostojanstvo osobe. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima* (8. IX. 2008.), (Zagreb: KS, 2009.), br. 12., (dalje DP); Usp.: DV, br. 2.

⁶ DV, br. 2, 8.

dovoljno informirani o raznim tehnikama umjetnog osjemenjivanja i začeca, nego gotovo redovito pod pritiskom emotivno snažno izražene, prirodne želje supružnika da postanu roditelji, ne uspijevaju uvijek uvjerljivo iznijeti i obrazložiti stav crkvenog učiteljstva glede te problematike.

Svrha ovoga teksta je da se pastoralnim djelatnicima, posebice ispovjednicima, savjetnicima katoličkih obiteljskih savjetovaništa, predavačima „tečajeva za sakramentalni brak“, katehetama, kao i medicinskom osoblju te svima zainteresiranim, na sažet način predstave razne tehnike umjetnog osjemenjivanja i začeca te zatim predstavi i obrazloži stajalište crkvenog učiteljstva o ćudorednoj neprihvatljivosti umjetne prokreacije.

Tehnike umjetnog začeca imaju također negativne posljedice kako za zdravlje novorođenaćadi, tako i za zdravlje majki.

2. Braćna neplodnost

„Neplodnost (*sterilitas*, jalovost)“ predstavlja „nemogućnost zanošenja unutar dvije godine normalnih spolnih odnošaja“, a *infertilitas* je „vrsta neplodnosti žena kod koje postoji mogućnost začeca, ali dolazi do umiranja ploda u ranoj trudnoći“.⁷ Valja razlikovati primarnu od sekundarne neplodnosti. Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (WHO)⁸ primarna je kada nakon jedne godine redovnog spolnog života supružnika (bez uporabe kontracepcijskih sredstava) u reprodukcijskoj dobi ne dođe do začeca djeteta. Sekundarna je kada nakon prethodne trudnoće, bez obzira na to kakav je bio njezin konaćni ishod, ne dolazi do trudnoće. Umanjena plodnost ili *subfertilnost* odnosi se na supružnike koji nakon više godina ostvare začeca.

Prema nekim statistikama otprilike 10-15 % brakova je neplodno. Razlozi braćne neplodnosti mogu biti različiti: nerazvijeni

---

⁷ Usp.: „Neplodnost“, Ivo PADOVAN (ur.), *Medicinski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1992.); „Infertilitas“, Ivo PADOVAN (ur.), *Medicinski leksikon*.

⁸ Usp.: Tea IVANIŠEVIĆ, „Neplodnost – uzroci, dijagnoza i lijećenje“, dostupno na www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/neplodnost-uzroci-dijagnoza-i-lijecenje (10.11.2017.); Srećko CIGLAR, „Braćna neplodnost“, Velimir ŠIMUNIĆ (ur.), *Ginekologija* (Zagreb: Medicinska biblioteka, 2001.), 349; Dionigi TETTAMANZI, „Sterilità“, Marco Doldi (ur.), *Dizionario di bioetica* (Casale Monferrato: Piemme, 2002.); „Sterilità o infertilità“, Eduardo BORRA (ur.), *Dizionario di sessuologia o dell' armonia coniugale* (Torino: Edizioni Paoline, 1974.).

ili bolesni spolni organi, spolne bolesti i uporaba pilule, spirale ili oštećenja uzrokovana pobačajem. Uz te poznate postoje također i nepoznati, odnosno nerazjašnjeni uzroci neplodnosti, a takvih ima čak 15 % i u porastu su. Uzroci neplodnosti u 25-40 % slučajeva su kod supruga (testikularni, genski, infekcijski, imunološki), a čak 40-

55 % slučajeva kod supruge (oštećenje jajovoda, izostanak ovulacije, poremećaji tkiva maternice, oštećenje vrata maternice, kombinirani). U 10 % slučajeva uzroci neplodnosti su kod oboje supružnika, a isti postotak, 10 % slučajeva, uzroci neplodnosti su nerazjašnjena (idiopatska) neplodnost.⁹

Česti uzroci neplodnosti su *stečene* naravi: posljedice pobačaja, uporaba spirale ili nekih kontracepcijskih sredstava. *Prirodna* neplodnost, moglo bi se reći, dosta je ravnomjerno raspoređena – po jedna trećina se pripisuje ženama ali isto toliko i muškarcima. Ima također i onih supružnika kod kojih se ne uspije otkriti razlog neplodnosti jer su zdravi i plodni, ali im se naravi ne slažu, nekompatibilni su, i zato ne dolazi do začeća.¹⁰

Neki bračni parovi prihvate svoju neplodnost kao životnu danost i pomire se s tom činjenicom bez velikog samosažaljevanja ili pritajenog međusobnog optuživanja. Drugi pak parovi, a njih je većina, ne mogu se pomiriti s tom činjenicom i nesretni su, mnogo pate i proživljavaju razne duševne boli. Isto tako i društvo u kojem živimo, odnosno pojedinci znaju se neprikladno i ponižavajuće odnositi poglavito prema ženama, okrivljujući ih za bračno stanje bez djece. Ima i onih kojima je neplodnost, nažalost, izlika i povod za kršenje bračne vjernosti.

Postoje načelno dvije mogućnosti rješenja bračne neplodnosti. Supružnici mogu posvojiti dijete i tako djetetu koje je od svojih bioloških roditelja bilo ostavljeno pružiti toplinu roditeljskog doma. Ali i oni se sami mogu osjećati sretnima, zadovoljnima i utješanima jer su na taj način postali otac i majka. Ta vrsta rješenja je doista za svaku pohvalu i za mnoge je obitelji značila blagoslov. Činjenica je također da je svako posvojenje svojevrsan rizik kako za dijete, tako i za roditelje. Kakvo će dijete biti glede njegovih nasljednih osobina? Hoće li posvojitelji biti pravi roditelji djetetu? Ali takva i slična pitanja

⁹ Usp.: Srećko CIGLAR, „Bračna neplodnost“, 350; Miljenko ANIČIĆ, „Bračna neplodnost i njezine mogućnosti“, *Bogoslovska smotra* 77 (2007.), 182-183; 186-187.

¹⁰ Usp.: Valentin POZAIĆ, *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici* (Zagreb: FTI, 1990.), 128.

muče također i one roditelje koji imaju vlastitu djecu.

Drugo rješenje za neplodne brakove medicinske je naravi. Dakle, supružnici na taj način neće imati samo osjećaj roditeljstva (kao pri posvojenju djeteta), nego će postati u tjelesnom smislu majka i otac. Ako je medicinsko rješenje njihove neplodnosti moguće, onda supružnici imaju pravo na objektivnu informaciju, što je i liječnikova dužnost. Tehničke zahvate koje liječnik predstavi supružnicima kao pomoć u začeću njihova djeteta Crkva ne odbacuje zato što su umjetni. Oni su zapravo dokaz sve većeg napretka medicinske znanosti. Ali tehničke intervencije u liječenju neplodnosti supružnika trebaju biti u ćudorednom smislu vrednovane i ocijenjene jesu li u skladu s dostojanstvom ljudske osobe, jer ćovjek je po Božjoj volji pozvan darivati se u ljubavi i darivati ćivot.¹¹

Međutim, to medicinsko rješenje povlaći za sobom brojna ćudoredna pitanja i dvojbe. Ovdje je rijeć također i o društvenoj pravednosti jer je zaćeće *in vitro* skup medicinski zahvat. Zdravstvo je ionako prilićno „suha“ gospodarska grana. Je li pravedno trošiti toliki novac kako bi se udovoljilo nećijim željama za potomstvom, premda je ta želja po sebi opravdana i ćudoredno korektna? Supružnici koji se opredijele za kako je kod nas zovu „medicinski potpomognutu oplodnju“ prolaze tećak put zbog velikih duševnih i tjelesnih rizika. Ni buduće dijete neće biti poštećeno od raznih potešćoća. Poglavitno kad se zaćeće *in vitro* izvodi s darovanom spermom ili jajašćem, onda to moće polućiti i razne pravne implikacije i komplikacije s obzirom na darovatelje spolnih stanica i narućitelje laboratorijskog zaćeća.¹²

3. Umjetno osjemenjivanje ili inseminacija

Tijekom povijesti bilo je više pokušaja, ali je tek 1782. talijanski znanstvenik L. Spallanzani prvi postigao umjetno osjemenjivanje jedne kuje. Potom je Francuz Thouret 1785. uspio izlijećiti neplodnost svoje žene unutarvaginalnom injekcijom sa sjemenom tekućinom. Engleski ginekolog Pancoast uspijeva 1884. ostvariti prvu heterolognu inseminaciju.¹³

Prije nego zapoćnemo s predstavljanjem nekih metoda umjetnog zaćeća, potrebno je pojasniti pojmove *homologno* i *heterologno* umjetno raćanje, odnosno osjemenjivanje i zaćeće. Homologno

11 Usp.: DV, 3.

12 Usp.: Valentin POZAIĆ, *Ćivot prije roćenja. Etićko-moralni vidici*, 129 - 131.

13 Usp.: Velimir VALJAN, *Bioetika* (Sarajevo-Zagreb: Svjetlo rijeći, 2004.), 208.

umjetno rađanje je tehnika u kojoj se koriste spolne stanice muškarca i žene koji su u braku za začeca njihova djeteta. Heterologno rađanje podrazumijeva da će se pri začecu djeteta koristiti bar jedna spolna stanica od osobe koja nije u braku, dakle, spolna stanica darovatelja ili darovateljice.

Osjemenjivanje ili inseminacija je postupak unošenja pripremljenog sjemena u maternicu ili u jajovode. Riječ je, dakle, o unutartjelesnom začecu. To je uistinu najjednostavnija metoda potpomognute prokreacije i prakticira se u slučajevima smanjene plodnosti supruge te kod imunološkog, cervikalnog i nepoznatog uzroka neplodnosti. Nije ju moguće primjenjivati u slučaju neprohodnih jajovoda. Stručni nazivi za tu metodu su također AIH (*Artificial Insemination Husband*) i ITI (*Intratubal Insemination*).¹⁴ Da bi ta metoda bila uspješna, nužno je pratiti vrijeme ovulacije kako bi se u pravi trenutak obavila inseminacija. Treba pokušati postići začeca u prirodnom ciklusu, a ako se ne uspije, onda se pristupa indukciji ovulacije, ciljano izazvanoj ovulaciji uz pomoć hormona. Inseminacija je relativno jednostavna i bezbolna metoda.¹⁵ Sperma muža polaže se na različita mjesta unutar rodnih putova žene, ovisno o zapreci koju se želi zaobići.

4. GIFT tehnika - unutartjelesno homologno začeca s prijenosom gameta

GIFT (*Gametes Intrafallopian Transfer*) je još jedna od tehnika unutartjelesnog homolognog začeca. Naime, u ženske genitalne putove liječnik prenosi istodobno, ali odvojeno, spermu supruge i jajnu stanicu supruge, sve prethodno prikupljeno i obrađeno, te ih polaže u ženin jajovod (*Fallopian tube*). Tako unesene spolne stanice supružnika još uvijek su odvojene zračnim mjehurićem i začeca se dogodi kada se ukloni mjehurić što omogućava prodiranje spermatozoida u jajnu stanicu.

Zagovornici ove tehnike tvrde da bi se njezinom redovitom primjenom umanjila neplodnost brakova za oko 40 %. Neki moralisti

---

¹⁴ Usp.: Velimir ŠIMUNIĆ, „Izvantjelesna oplodnja i druge metode pomognute oplodnje u čovjeka“, Velimir ŠIMUNIĆ (ur.), *Ginekologija*, 364-365.

¹⁵ Usp.: Suzana PERINČIĆ, „Bračna neplodnost i medicinski aspekti potpomognute prokreacije“, Margarita PARAICA - Željka ZNIDARČIĆ (ur.), *Ljubav i brak. Radovi simpozija Zdravstveno-etička priprava mladih za odgovornu ljubav i brak* (Zagreb: Centar za bioetiku 2002.), 200.

tvrde da bi se GIFT tehnika mogla smatrati pomoću a ne zamjenom bračnom činu supružnika, uz uvjet da prikupljene spolne stanice budu što kraće vrijeme izvan tijela supružnika, da se provede unutarstanično začeće te da se isključi svako manipuliranje embrijima.¹⁶ Međutim, nisu svi moralisti mišljenja da je GIFT pomoć bračnom činu. Zbor za nauk vjere u napatku *Dar života* ne uzima u razmatranje čudorednu kvalifikaciju te tehnike vjerojatno zato što je ta tehnika zbog svoje složenosti još nedovoljno provjerena i što postoje brojne dvojbe i nerazjašnjena pitanja.¹⁷

5. Čudoredna načela prosudbe tehnikâ umjetnog osjemenjivanja

Umjetna homologna inseminacija u načelu nije nemoralan čin, ako je riječ o terapijskoj i integracijskoj intervenciji, koja je stvarna pomoć supružnicima da njihov bračni čin, potpun u svim svojim komponentama, postigne svoju svrhu, odnosno da postane prokreativan. Učiteljstvo Katoličke Crkve takvu pomoć proglašava čudoredno prihvatljivom i dopuštenom uz uvjet da se za dobivanje sjemena koriste moralno prihvatljive tehnike. Dakle, riječ je o tehničkoj pomoći da se sjeme koje je dobiveno tijekom bračnog odnosa što prije unese u rodne putove žene gdje je najizglednija mogućnost za susret s jajnom stanicom kako bi se dogodilo začeće.

Preduvjet intervencije ginekologa je da bračni čin sačuva svoje fizičko-duhovno jedinstvo te da je on isključivo pomoć prokreativnoj učinkovitosti bračnog čina, a ne njegova zamjena. Ovo je načelo učiteljstva Crkve 1956. u svojem govoru na Svjetskom kongresu o plodnosti i neplodnosti istaknuo papa Pijo XII.: „To ne znači i nužno odbacivanje uporabe stanovitih umjetnih sredstava, koja imaju cilj bilo olakšati bračni čin, bilo omogućiti prirodnom činu normalno obavljenom vlastiti cilj.”¹⁸

Protivno je čudorednim načelima razdvojiti sjedinjenje supružnika od njegove prokreativne svrhe – rađanja: „Ako tehničko sredstvo olakšava bračni čin ili mu pomaže da dosegne svoje prirodne ciljeve, moralno se može dopustiti. Kad god, naprotiv, takav zahvat

¹⁶ Usp.: Velimir VALJAN, *Bioetika*, 214.

¹⁷ Usp.: Dionigi TETTAMANZI, *Dizionario di bioetica*, 213-214; Michele ARAMINI, *Uvod u bioetiku* (Zagreb: KS, 2009.), 185; Ramón LUCAS LUCAS, *Bioetika za svakoga*, 51.

¹⁸ Usp.: Velimir VALJAN, *Bioetika*, 211.

stupa namjesto bračnog čina, moralno je nedopustiv. Umjetno osjemenjivanje kao zamjena za bračni čin zabranjeno je stoga što svojevrijedno rastavlja dva značenja bračnog čina.¹⁹

Tehnike uzimanja sjemena za homolognu inseminaciju su također presudne da bi se ona mogla proglasiti čudoredno prihvatljivom i dopuštenom. Intervencije za prikupljanje sjemena koje bi se događale unutar bračnog čina i koje bi priječile njegov prirodan tijek su nedopuštene. Kao prihvatljivo sredstvo procjenjuje se perforirani kondom koji se ne koristi kao mehaničko kontraceptivno sredstvo nego kao pogodno sredstvo za prikupljanje sjemena, jer istodobno omogućava sjemenu pristup u rodne putove žene te tako ne narušava cjelovitost bračnog čina.²⁰

Svrha spolnog života supružnika je međusobno darivanje koje se obistinjuje u tjelesnom sjedinjenju koje treba biti otvoreno prokreaciji – rađanju. Masturbacija je po sebi nemoralan čin bez obzira na razloge, motive i okolnosti toga čina. Nedopustivo je razdvajati dvostruku svrhovitost bračnog čina, a upravo se to događa kada se masturbacijom želi dobiti sjeme za umjetnu inseminaciju. Dakle, masturbacija „i onda kad se izvodi u svrhu rađanja, čin je lišen svoga sjedinjujućeg značenja: „nedostaje mu (...) spolni odnos kao zahtjev moralnoga reda, odnos koji ‘u okviru prave ljubavi ostvaruje potpun smisao uzajamnog darivanja i ljudskog rađanja’“²¹

Glede heterolognog umjetnog osjemenjivanja ono je čudoredno nedopušteno jer se protivi duhovnom i tjelesnom jedinstvu supružnika i nerazrješivosti braka. Učiteljstvo je jasno osudilo heterologne tehnike umjetnog začeca: „(...) moralno je dakle nedopušteno oploditi ženu sjemenom darovatelja koji joj nije suprug, i oploditi muževljevim sjemenom jajašce koje ne potječe od njegove žene. K tome, moralno se ne može opravdati oplođivanje neke neudane žene ili udovice, bez obzira na to tko je davalac sjemena.“²²

6. Izvantjelesno začecé in vitro kroz povijest (IVF/ET – In Vitro Fertilization / Embryo Transfer)

Ovo je tema koja danas postaje sve aktualnija zahvaljujući velikim uspjesima bioloških i medicinskih znanosti, ali i sve većem

---

¹⁹ DV, br. II, 6.

²⁰ Usp.: Velimir VALJAN, *Bioetika*, 213.

²¹ DV, br. II, 6.

²² DV, br. II, 2.

broju neplodnih brakova. Medicina kao i druge s medicinom povezane znanosti postigle su velike uspjehe, ali ponekad se ipak stječe dojam kako se ti uspjesi prenaglašuju jer su stvarni rezultati ipak skromniji. S druge strane postoji dovoljno razloga za strah od predvidivih i nepredvidivih posljedica nekontroliranog ponašanja u domeni bioloških i medicinskih znanosti.²³

Dok se na jednoj strani divimo velikim uspjesima laboratorijskih stručnjaka, na drugoj strani smo svjedoci svakodnevnoj degradaciji i gaženju ljudskoga dostojanstva začetog djeteta. Činjenica je npr. da znanstvenici u laboratorijima proizvode više embrija kako bi bili što sigurniji u uspjeh umjetnog začeća u epruveti. Višak embrija je osuđen na zamrzavanje, nekontrolirano eksperimentiranje u znanstvene svrhe ili uništavanje, odnosno iskorištavanje u kozmetičkoj industriji.

Medicina i srodne znanosti oduvijek su nastojale pobijediti zapreke koje su se isprečavale prirodnom tijeku začeća i rađanja. Bilo je pokušaja izvantjelesnog umjetnog začeća već u 18. i 19. stoljeću. Znanstvenici J. Rock i M. F. Menkin su 1944. prvi uspješni oploditi jajašce u kušalici - epruveti, ali zametak nisu prenijeli u maternicu i nisu o svojem uspjehu informirali širu javnost. M. C. Chang je 1959. uspio obaviti u kušalici oplodnju spolnih stanica kunića. D. Petrucci je 1961. uspio oploditi jajšce *in vitro* i održati ga na životu 29 dana, ali ga je potom zbog prepoznatih malformacija sam uništio. Ruski su znanstvenici u to vrijeme uspješni održati na životu oko 250 fetusa u kušalici čak puna dva mjeseca. Najveći su uspjeh imali znanstvenici P. C. Steptoe i R. G. Edwards koji su uspješni 1976. ostvariti prvo ljudsko začeće *in vitro*, ali izvan maternice. Dvije godine kasnije, u srpnju 1978., ostvarili su potpun uspjeh: nakon uspješnog začeća u kušalici i prijenosa zametka u maternicu te redovite trudnoće, rodila se beba Louise Brown. Nekako u isto vrijeme u Australiji je začeta u *in vitro* i rođena Candice Reed. U SAD su novu metodu umjetnog začeća prihvatili tek 1981. nakon žučljivih i dugotrajnih rasprava. U Napulju je 1983. rođeno prvo dijete začeto u kušalici u Italiji. U Zagrebu je 1983. u Klinici za ženske bolesti (u Petrovoj) ostvareno prvo umjetno začeće *in vitro* i rođen je Robert V. Pretpostavlja se da je od 1978. na ovamo u

---

23 Usp.: Livio MELINA, „La logica intrinseca agli interventi di procreazione artificiale umana. Aspetti etici“, Juan de Dios Vial CORREA - Elio SGRECCIA (ur.), *La dignità della procreazione umana e le tecnologie riproduttive: Aspetti antropologici e etici: Atti della decima assemblea generale della Pontificia academia per la vita* (Città del Vaticano: Libreria editrice Vaticana, 2002.), 116-117.

kušalici začeto na desetke milijuna djece.²⁴ Mostarski portal „Bljesak“ objavio je 27. 3. 2017. vijest o Davidu Z. koji je začat IVF tehnikom (*In Vitro Fertilization*) u Poliklinici *Arbor vitae* Dr. Sarić.

a) *Homologno umjetno začecé in vitro*

HIVF/ET, tj. homologno umjetno začecé je postupak u kojem se izvan tijela supružnika, odnosno *in vitro*, događa i nadzire susret muške i ženske spolne stanice nakon čega se zametak prenosi u rodne putove žene. Cijeli postupak izvodi treća osoba, a to znači da se život embrija povjerava znanju i vještini te osobe, što je zapravo uspostava gospodstva tehnike nad sudbinom i identitetom nove ljudske osobe.

Za mnoge neplodne bračne parove IVF/ET se čini jedinim prikladnim načinom ispunjenja njihove goruće želje da imaju vlastito dijete. Crkva se, međutim, protivi homolognom umjetnom začecú zato što rađanje treba biti plod bračnog sjedinjenja supružnika koji se daruju jedno drugom u osobnom predanju i činu ljubavi i zato što se protivi dostojanstvu i nepovredivosti života embrija, pa i onda kad se učini sve da ne dođe do smrti embrija.²⁵

Naputak *Donum vitae*, govoreći o začecú *in vitro*, ističe kako je ono rezultat tehničkog pothvata i ono se niti postiže niti želi kao plod bračnog sjedinjenja i to je rađanje lišeno onog specifičnog savršenstva po kojem su supružnici suradnici Stvoritelja u darivanju života novoj osobi. Čin bračne ljubavi i sjedinjenja supružnika jedino je mjesto dostojno rađanja nove osobe.

Homologno začecé u kušalici je s čudorednog stajališta neprihvatljivo izbodbacivanja „viška“ embrija. Naime, u IVF postupku bude začeto više embrija jer je broj postignutih trudnoća vrlo nizak (1-2 na 10) te se između začetih zametaka samo onaj „najkvalitetniji“ unosi u rodne organe žene, a ostatak ostaje u pričuvi radi eventualnog ponavljanja postupka ili ga se rabi za znanstveno eksperimentiranje ili zamrzne (za prijenos u neku drugu ženu) ili upotrijebi u kozmetičke svrhe, odnosno usmrta.²⁶ Međutim, homologno umjetno začecé *in vitro*

²⁴ Usp.: Ljiljana ZERGOLLERN - ČUPAK, *Bioetika i biomedicina* (Zagreb: Pergamena, 2006.), 60; Ivan KEŠINA, „Etičko-moralni vidici ljudskog rađanja (I)“, *Crkva u svijetu* 2 (1996.), 139; Valentin POZAIĆ, Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici, 132-133; Velimir VALJAN, *Bioetika*, 216-217.; Giovanni RUSSO, *Bioetica: Manuale per teologi* (Roma: LAS, 2005.), 184-187.

²⁵ Usp.: DV, br. II, B, 5.

²⁶ Usp.: Monika HAAS, „Was ist In-Vitro-Fertilisation? Grundsätzliches über die

je moralno neprihvatljivo čak i onda kada se posve izbjegne abortivno uništavanje „viška“ zametaka iz razloga što Crkva jedino čin bračne ljubavi smatra jedinim dostojnim mjestom začeća ljudske osobe. Zagovornici IVF tvrde kako će znanost uznapredovati i dostići gotovo nepogrešivu rutinu u tehničkom smislu te će se onaj „višak“ zametaka postupno i s vremenom smanjivati i na taj će način rizik koji postoji u svakom terapijskom postupku biti sveden na minimum. Međutim, i u tom slučaju homologno začeće u epruveti je za učiteljstvo Crkve ćudoredno nedopustivo. „Crkva se i nadalje, s moralnog stajališta, protivi homolognoj oplodnji *in vitro*; ona je u sebi nedopuštena i u neskladu je s dostojanstvom rađanja i bračnog sjedinjenja, pa i tada kad se sve poduzme da ne dođe do smrti ljudskog zametka.“²⁷

Višestruko prenošenje embrija u maternicu osigurava usađivanje bar jednog embrija i zato se upotrebljava veći broj embrija pri čemu se embriji s nedostacima odbacuju (genetska selekcija), a jedan dio njih se zamrzava za eventualne reproduktivne zahvate. Višestruko prenošenje embrija u maternicu povećava rizičnost ovih tehnika i uključuje etički neprihvatljivo postupanje s embrijima kao sa sredstvima za postizanje sebičnih ciljeva. „Zabrinjavajuća je činjenica da ni redovita deontološka etika ni vlasti u zdravstvu ne bi ni na jednom drugom području medicine dopustili tehniku s tako visokom stopom negativnih i fatalnih ishoda. Tehnike oplodnje *in vitro* prihvaćaju se na temelju pretpostavke da embrij ne zaslužuje puno poštovanje jer taj je zahtjev u sukobu sa željom za potomstvom koja pak mora biti zadovoljena.“²⁸

b) Heterologno umjetno začeće *in vitro*

Heterologno umjetno začeće *in vitro* primjenjuje se kada je riječ o specifičnim patologijama, kao što je npr. nemogućnost proizvodnje spolnih stanica, muških i ženskih gameta. U tom slučaju osobe s takvom patološkom dijagnozom traže osobu - darovatelja spermatozoida, odnosno darovateljicu jajašca.

Učiteljstvo je kristalno jasno u svojem stavu glede heterolognog IVF/ET-a: „Heterologna umjetna oplodnja u suprotnosti je s jedinstvom braka, dostojanstvom bračnih drugova, osobitim pozivom roditelja i s

---

künstliche Befruchtung und ihre ethische Bewertung“, www.kath-info.de/invitro.html (5. 6. 2017.).

27 DV, br. II, 5.

28 DP, br. 15.

pravom djeteta da se začne i rodi na svijet u braku i iz braka.“²⁹

Ćudoredno je nedopustivo da žena začne zahvaljujući sjemenu darovatelja koji nije njezin suprug, kao i oploditi muževljevim sjemenom jajašce koje ne potječe od njegove supruge. Isto je tako moralno nedopustivo da neudana žena ili udovica zatrudni bez obzira na to tko je darovatelj sjemena.

Naputak Zbora za nauk vjere osuđuje također i tzv. zamjensko materinstvo: „Zamjensko materinstvo objektivna je pogreška s obzirom na obveze majčinske ljubavi, bračne vjernosti i odgovornog materinstva; vrijeđa dostojanstvo i pravo djeteta da ga začnu, nose u utrobi, dadu na svijet i odgoje njegovi roditelji; njime se, na štetu obitelji, stvara podjela među fizičkim, psihičkim i ćudorednim elementima koji tvore obitelj.“³⁰

Moguće je, naime, da dvije osobe imadnu djecu (biološki roditelji), a da se nikada nisu ni sreli. Embrij koji bude začet *in vitro* ne bude položen u maternicu biološke nego u maternicu surogat majke. Nakon poroda dijete bude povjereno na odgajanje bračnom paru koji je sve to naručio i koji uopće nije u krvnoj vezi s djetetom. To će dijete na kraju imati pet „roditelja“, i to tri majke: biološku, nositeljicu i zakonsku te dva oca: biološkog i zakonskog.³¹

7. Tijek i ishod trudnoća nakon začeća *in vitro*

Od 1978., kada je prva beba Louis Brown začeta u epruveti, pa do danas vjeruje se da su milijuni trudnoća postignuti tehnikom IVF/ET ili nekom drugom mogućom tehničkom modifikacijom. Najveći dio trudnoća nije završio porođajem.

Prema provedenim istraživanjima trudnoća postignuta IVF-om (*In Vitro Fertilization*) povezana je s većim rizicima i komplikacijama tijekom trudnoće. Višeploidne trudnoće nakon začeća *in vitro* imaju sličan ishod višeploidnim trudnoćama u prirodnom ciklusu. No, jednoploidne trudnoće postignute začetom u kušalici izložene su većim i brojnijim rizicima i komplikacijama nego trudnoće u prirodnom ciklusu. Ozbiljne studije ukazuju na to kako postoji gotovo sigurna uzročno-posljedična povezanost između liječenja neplodnosti i pojave karcinoma kod potomaka, poglavito hematoloških, centralnog nervnog sustava i solidnih tumora. Osim toga razne fizičke i psihičke ozljede i

---

29 DV, br. II, 2.

30 DV, br. II, 3.

31 Usp.: Ivan KEŠINA, „Etičko-moralni vidici ljudskog rađanja (I)“, 142.

komplikacije češće su kod majki i novorođenog djeteta kada je dijete začeto *in vitro*.³²

Prema istraživanju koje je retrospektivno provela prof. dr. Vajdana Tomić, predstojnica Klinike za ginekologiju i porodništvo u Sveučilišnoj kliničkoj bolnici Mostar, razvidno je kako su trudnoće i porođaji nakon IVF/ET postupka višestruko rizičniji glede perinatalnih komplikacija koje se pri porođaju dogode novorođenčetu i majci.³³

U tablici je prikazan broj i postotak porođaja na Klinici za ginekologiju i porodništvo Sveučilišne kliničke bolnice Mostar bez primjene začeca *in vitro* te onih nakon provedbe tog postupka, u usporedbi s ukupnim brojem porođaja:

Godina	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	Ukupno
Br. porođaja godišnje i ukupno	1608	1727	1778	1850	1769	8732
Porođaji nakon neplodnosti bez primjene IVF/ET-a (%)	14 (0,9)	18 (1,0)	21 (1,2)	23 (1,2)	21 (1,2)	97 (1,1)
Porođaji nakon IVF/ET-a	12 (0,8)	7 (0,4)	10 (0,6)	17 (0,9)	13 (0,7)	59 (0,7)
Porođaji nakon neplodnosti - ukupno	26 (1,6)	25 (1,5)	31 (1,7)	40 (2,2)	34 (1,9)	156 (1,8)

Sljedeća tablica pokazuje ishode trudnoća nakon IVF/ET-a:

³² Usp.: M. HARGREAVE i dr., „Fertility treatment and childhood cancer risk: a systematic meta-analysis“, *Fertil Steril* 1(2013.), 150-61, dostupno na: www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23562045 (21. 9. 2017.); Monica Lopez BARAHONA, „L'embrione umano nelle applicazioni delle tecniche riproduttive artificiali“, Juan de Dios Vial CORREA - Elio SGRECCIA (ur.), *La dignità della procreazione umana e le tecnologie riproduttive: Aspetti antropologici e etici: Atti della decima assemblea generale della Pontificia academia per la vita* (Città del Vaticano: Libreria editrice Vaticana, 2002.), 146.

³³ Usp.: Vajdana TOMIĆ, „Medicinski pomognuta oplodnja (MPO)“, Predavanje održano na *Pastoralnom danu svećenika hercegovačkih biskupija* 19. 4. 2017. (Mostar: manuscript, 2017.), 43-45.

Ishodi trudnoća	Svi porođaji 2011. – 2015. n (%)	FIVET n (%)
Carski rez	2061 (23,6)	46 (78)
Prijevremeni porođaj (≤ 37 tj. gest)	463 (5,3)	12 (20,3)
Gestacijski dijabetes ili trudnička šećerna bolest	191 (2,2)	9 (15,3)
Preeklampsija (povišeni krvni tlak i razina proteina u urinu)	114 (1,8)	5 (8,5)
Blizanačka trudnoća	141 (1,6)	10 (16,9)

Rezultati znanstvenih istraživanja predstavljaju ozbiljno upozorenje bračnim parovima da se ne žure s odlukom, odnosno razboritije bi bilo posve odustati od razmišljanja da začnu dijete uz pomoć nekog postupka umjetnog začeća. Američka nacionalna studija je na temelju istraživanja utvrdila kako djeca koja su začeta raznim tehnikama „potpomognute oplodnje“ (*Assisted Reproductive Technology - ART*), kao što je IVF/ET, u usporedbi s djecom koja su začeta prirodnim putem imaju 2-4 puta veću vjerojatnost da će imati neke malformacije. „Među onima koji su rezultirali rođenjem jednog čeda ART je bio povezan s 2,1 puta većom stopom septalnih defekata srca, 2,4 puta većom stopom rascjepa usne (s rascjepom nepca ili bez rascjepa nepca), 4,5 puta većom stopom atrezije jednjaka (gdje se jednjak prekida prije ulaska u želudac) i 3,7 puta većom stopom anorektalne atrezije (malformacija rektuma i/ili anusa). Među višeplođnim trudnoćama ART nije bio značajno povezan s bilo kojim od prirođenih malformacija koje su promatrane u ovom istraživanju. Istraživači zaključuju: „Ovi rezultati pokazuju da se neke prirodne mane javljaju češće među djecom koja su začeta uz pomoć ART-a. Iako sam mehanizam nije jasan, parovi koji razmatraju ART trebali bi biti obaviješteni o mogućim rizicima i koristima.“³⁴

8. Moralna načela ugraditi u temelje biomedicine

Katolički etički sud o „medicinski pomognutoj oplodnji“, odnosno o tehnikama umjetnog osjemenjivanja i začeća, jasno je

³⁴ „Istina o rizicima medicinske oplodnje. Liječnici upozoravaju parove da ne žure sa odlukom o započinjanju IVF postupaka“, http://obitelj.hbk.hr/datoteke/istina_o_rizicima_mo.pdf (5.6.2017.).

definiran u napucima Kongregacije za nauk vjere: *Donum vitae* 1987. i *Dignitas personae* 2008.

Učiteljstvo Crkve na stranicama tih naputaka opetovano ističe kako bi suvremena medicina glede liječenja neplodnosti trebala poštovati tri temeljne vrijednosti:

- a. Pravo na život i tjelesni integritet ljudskog bića od začeća pa do prirodne smrti.
- b. Čovjekovo zaćeće treba biti plod bračnog čina ljubavi među supruzima. To podrazumijeva poštovanje prava supružnika da postanu roditelji na Bogom dani način, samo jedno s pomoću drugoga.
- c. Jedinstvo braka i obitelji.³⁵

Poštovanje prava na život i tjelesni integritet embrija. Embrij je ljudsko biće. Dijete je *dar*, a ne nečije *pravo* ili *proizvod*. Ne smije život embrija biti cijena kojom se plaća ispunjenje želje roditelja. Neprihvatljivo je žrtvovati i samo jednog jedinog da bi se mogao u maternici ugnijezditi, razvijati i roditi drugi, kao što se događa s „viškom embrija“.

Pri umjetnom začeću dijete se „naručuje i proizvodi“. Prokreacija se tako degradira na „re-produkciju“; od *ljudskog djelovanja* teži da se pretvori u *tehničku operaciju*. Dostojanstvo djeteta zahtijeva da ono ne bude začeto kao proizvod medicinskih zahvata, tehnika, jer tako njegovo postojanje ovisi o tehničkoj učinkovitosti koja se mjeri ljudskom kontrolom i vlašću.

Priroda ljudske spolnosti i bračnog čina. Tehnike umjetnog začeća su u čudorednom smislu neprihvatljive i zato što se protive dostojanstvu supružnika, bračnom jedinstvu te specifičnoj vrijednosti bračnog čina u kojem su nerazdvojive sjedinjujuća (u ljubavi) dimenzija od prokreativne. Ni spolnost ni prokreacija nisu samo biološke danosti, nego obuhvaćaju cijelu osobu.

Nisu upitne tehnike umjetnog začeća zato što su umjetne. Dakle, nije riječ o tehnici, nego o činjenici da je *ljudska osoba po svojem dostojanstvu plod darivanja* ljubavi među roditeljima bračnim činom. Dakle, čovjek *nije tehnički proizvod*. Dolazi do *depersonalizacije prokreacijskog čina*; prokreacija postaje tehnološki proces u kojem ljudsko biće postaje predmet onoga koji ga je u stanju začeti *in vitro*.³⁶

³⁵ Usp.: DP, br. 12; DV, br. II, A, 1; br. II, B, 4.

³⁶ Usp.: Giorgio Maria CARBONE, *La fecondazione extracorporea: Tecniche, valutazione morale e disciplina giuridica* (Bologna: Edizioni Studio Domenicano, 2005.), 34-38.

Moguće je govoriti o „reprodukciji bez spolnosti“ koja je odvojena od „spolnog proživljavanja“, te stoga daleko i od „ljudskog proživljavanja“.

Kada je riječ o neplodnosti nekoga para, onda se nužno postavlja etički problem koji traži odgovor. Naime, do koje mjere neki medicinski čin znači terapijsku pomoć, odnosno kada prestaje biti terapijski, a postaje zamjenski i manipulativni? *Liječiti znači ukloniti zapreke, a ne postaviti se kao zamjena za ono što pripada muškarcu i ženi.* Crkva se ne protivi liječenju neplodnosti i prihvaća postupke koji pomažu da bračni čin postigne prokreativnu svrhu. Riječ je, dakle, o onim tehnikama, koje imaju za cilj pomoći bračnom činu kako bi sjedinjenje supružnika, po sebi već plodno, moglo postići začeca pobjeđujući zapreku koja se ispriječila.

Jedinstvo obitelji. Pri umjetnom začecu dijete se izvana uvodi u obitelj, a u heterolognom umjetnom začecu, uz uvođenje treće ili četvrte osobe, ono se lišava i svojeg identiteta. Dijete biva lišeno također i identiteta vlastitih roditelja. Dolazi, dakle, do poremećaja odnosa roditelji - djeca. Osim toga „roditelj“ biva sveden na razinu posuđivača biološkog materijala s kojim se treba začeti dijete. I kod tzv. posuđivanja maternice poremećena su sva pravila rađanja djeteta. Dijete, u konačnici, može biti proizvedeno korištenjem različitih izvanbračnih, odvojenih elemenata: spermija, jajašca, embrija, maternice, a sve se to potom spaja uz pomoć različitih „formula“ po želji „roditelja“, odnosno naručitelja, a uspjeh ovisi o spretnosti tehničara.

Zaključak

Ćudoredna prosudba suvremenih tehnika umjetnog začeca preispituje cilj koji se želi postići te metode koje se koriste pri postizanju toga cilja. Kada je riječ o tehnikama umjetnog začeca, onda se moralno vrednovanje treba temeljiti na neupitnoj istini o dostojanstvu ljudske osobe. U skladu s tim tvrdimo da je neki čin u ćudorednom smislu dobar ako potvrđuje ljudsko dostojanstvo, odnosno ako je u skladu s razumom koji je osvjetljen vjerom. Pri tome treba imati uvijek na pameti ove temeljne vrednote: život i dostojanstvo ljudskoga bića koje je pozvano u postojanje te izvorno prenošenje tog života u braku. „Brak, prisutan u svim vremenima i svim kulturama, jest ‘mudra ustanova Stvoritelja, kojoj je svrha da u ćovječanstvu ostvaruje njegovu zamisao ljubavi. Uzajamnim samodarivanjem, koje je njima vlastito i isključivo, bračni drugovi teže za takvim zajedništvom osoba kojim se međusobno usavršavaju da surađuju s Bogom u rađanju i odgajanju

novih života.”³⁷

Svjedoci smo kako danas postoji mnoštvo različitih i posve oprečnih mišljenja o čovjeku, njegovu dostojanstvu i nepovredivosti ljudskoga života i o konačnom čovjekovu određenju. Crkva neće odustati od temeljnog ćudorednog načela glede ljudskoga života koji ne smije nikada biti predmet manipulacije, zloporabe i nepoštovanja. Naprotiv, Crkva je zagovornica njegova sve većeg hominiziranja i oplemenjivanja u svjetlu ljudskoga osobnog dostojanstva kojim ga je obdario sam Stvoritelj stvarajući ga na svoju sliku. To načelo kršćanskog moralnog nauka prihvatljivo je također za humanističku etiku i za svaki istinoljubivi svjetonazor.

Supružnicima kojima Bog nije udijelio sposobnost rađanja njihova neplodnost može biti velika kušnja. Postati roditelj je veliki Božji dar i odgovornost, ali nije pravo koje roditelji mogu zahtijevati. Kod supružnika koji unatoč brojnim pokušajima ne uspijevaju roditi dijete, želja za vlastitim djetetom postaje sve veća, što je razumljivo i opravdano, jer je rađanje u korijenu bračnog sjedinjenja u ljubavi. Znatan broj njih u tom slučaju podvrgava se raznim tehnikama umjetnog unutartjelesnog i izvantjelesnog osjemenjivanja i začeca. Međutim, razne tehnike umjetnog začeca povlače za sobom brojne moralne dvojbe što ih u ćudorednom smislu čini neprihvatljivim za supružnike koji žele živjeti u skladu s naukom crkvenog učiteljstva.

Prema podacima Guttmacher Institute iz SAD-a u svijetu se izvrši 56 000 000 induciranih pobačaja (podaci za razdoblje 2010. - 2014.), što je značajno povećanje u odnosu na razdoblje 1990. - 1994. kada je počinjeno oko 50 000 000 takvih pobačaja.³⁸ Od 1978., kada je rođena prva beba začeta *in vitro*, rođeno je prema statistikama „samo“ oko 5 000 000 djece začete raznim tehnikama umjetne reprodukcije.³⁹ Na jednoj strani uništavanje ljudskog života, a na drugoj deset puta manji broj rođenih beba uz pomoć raznih tehnika homolognog i heterolognog unutartjelesnog i izvantjelesnog umjetnog začeca. Zagovornici umjetne reprodukcije sebe smatraju „promicateljima života“ unatoč činjenici što znatno veći broj embrija, onaj „višak“ koji se stvara pri postupku *in vitro*, biva usmrćen, zamrznut ili će postati materijal za znanstvenu istraživačku radoznalost, odnosno sirovina

³⁷ DP, br. 6; Usp.: DV, 5.

³⁸ Usp.: www.guttmacher.org/fact-sheet/induced-abortion-worldwide (22. 9. 2017.).

³⁹ Usp.: www.cbsnews.com/news/report-5-million-babies-born-thanks-to-assisted-reproductive-technologies (22. 9. 2017.).

za kozmetičku industriju. Zar to nisu zastrašujuće brojke koje govore o ljudskoj samovolji, manipuliranju i gaženju dostojanstva ljudske osobe te o želji da u potpunosti zagospodari ljudskim životom?

Različite tehnike umjetne reprodukcije koje su samo naizgled u službi života, kriju u sebi također brojne mogućnosti ugrožavanja života. Katolička moralka ih proglašava neprihvatljivima ne samo zato što rađanje odvajaju od konteksta bračnog čina nego i stoga što je postotak neuspjelih začeca (samo jedna trećina žena uspije zatrudnjeti) te odbačenih embrija (preko 80%) vrlo visok.⁴⁰ Ti se neuspjesi ne događaju samo u postupku začeca nego se pojavljuju i u kasnijem razvoju zametka koji je u kratkom razdoblju izložen velikom riziku smrti.⁴¹ Posebice je nemoralna i neprihvatljiva „proizvodnja prekobrojnih zametaka“ koje se potom odbaci, usmrti ili zamrzne ili ih se koristi za razna istraživanja, s izlikom da je to za znanstveni, medicinski napredak. Zametke se, dakle, tretira kao „biološki materijal“ s kojim čovjek može slobodno i svojevoljno raspomagati.⁴²

Svaki je čovjek od Boga pozvan na sudjelovanje u Božjem gospodstvu nad ljudskim životom. To se očituje poglavito u odgovornosti koja doseže svoj vrhunac darivanjem života kroz čin sjedinjenja i rađanja od strane muža i žene u braku. Unatoč tom velebnom Božjem daru, toj sustvarateljskoj ulozi u nastajanju novog ljudskog života, suvremeni se čovjek upravo na ovom području predstavlja kao tvorac brojnih i zabrinjavajućih proturječja. Dok je u jednom trenutku bezobzirni uništavač života, u drugom je trenutku samovoljni i bezobzirni proizvođač života. Da bi se proizveo samo jedan život, mnogi se žrtvuju. U ime kojih vrijednosti se mogu dopustiti takvi postupci, bez obzira na plemenitost cilja koji se želi postići? Proglašavajući tehnike umjetne reprodukcije čudoredno neprihvatljivim i nedopustivim, uz sve što smo već naveli, učiteljstvo Crkve želi također obraniti čovjeka današnjice od pretjeranosti i oholosti zbog njegove vlastite moći, obraniti ga, dakle, od njega samoga i od njegove samovolje.

---

⁴⁰ Usp.: DP, br. 14.

⁴¹ Usp.: IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae - Evanđelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, br. 103, Dokumenti (Zagreb: KS, ²1997.), br. 14.

⁴² Usp.: Gerhard Ludwig MÜLLER, Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre, *Theologische Grundlagen zur Bewertung bioethischer Fragen* (Rom: 7. IX. 2013.), www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/muller/rc_con_cfaith_20130907_bioetica_ge.html (5. 6. 2017.).

A MORAL EVALUATION OF ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGIES

Summary:

The introductory section deals with the gift of love and life that God the Creator has given to human beings. The purpose of marital love is the spiritual unity of the heart and the soul, and the bodily union of spouses, which by their nature are directed towards birth.

Statistics confirm that more than 10 percent of marriages are infertile. There are many causes of marital infertility. In the case of incurable infertility, there is an increasing number of couples who, with the help of different methods of artificial insemination, seek to become parents.

The medical solution of infertility with the help of techniques of homologous and especially heterologous fertilization, represents a very complex and dubious procedure, in the moral sense. Regardless of the nobility of the goal of artificial insemination, the fact is that it distorts the unity of marriage, and is contrary to the dignity of the human person, and the right of every person to be conceived through the mutual personal and physical giving of their parents.

Finally, the article presents statistical data on pregnancies that have been achieved by in vitro conception and have resulted in birth, at the Clinic for Gynecology and Obstetrics at the University Clinical hospital in Mostar in the period from 2011 through 2015.

Key words: *gift of life, marriage infertility, artificial insemination, conception in vitro.*

Translation: Ante Komadina and Kevin Sullivan